קיצור שלחן ערוך — הלכות גנבה וגזלה

אָסוּר לִגְזוֹל אוֹ לִגְנוֹב אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא, בֵּין מִיִּשְׂרָאֵל בֵּין מִגּוֹי. אֵיתָא בְּתַנָּא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ, מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁסִּפֵּר לִי, שֶׁעָשָׂה עַוְלָה לַגּוֹי בְּמִדִּידַת הַתְּמָרִים שֶׁמָּכַר לוֹ, וְאַחַר כָּךְ קָנָה בְּכָל הַמָּעוֹת שֶׁמֵּן, וְנִשְׁבַּר הַכַּד וְנִשְׁפַּךְ הַשֶּׁמֶן. וְאָמַרְתִּי, בָּרוּךְ הַמָּקוֹם שֶׁאֵין לְפָנָיו מַשּׂוֹא פָּנִים. הַכָּתוּב אוֹמֵר, לֹא תַעֲשֹׁק אֶת רֵעֲךָ וְלֹא תִגְזֹל. וְגֵזֶל הַנָּכְרִי, גָּזֵל.

אִם הוּא דָּבָר מֻעָט כָּל כָּךְ שֶׁאֵין מִי שֶׁיַּקְפִּיד עָלָיו כְּלָל, כְּגוֹן לִטּוֹל מֵהַחֲבִילָה קֵיסָם לַחֲצוֹץ בּוֹ שִׁנָּיו, מֻתָּר. וּמִדַּת חֲסִידוּת לְהִמָּנַע גַּם מִזֶּה.

אֲפִלּוּ לִגְנוֹב עַל דַּעַת לְהַחֲזִיר, אֶלָּא שֶׁרוֹצֶה לְצַעֲרוֹ קְצָת אוֹ בְּדֶרֶךְ שְׂחוֹק, גַּם כֵּן אָסוּר.

אָסוּר לַעֲשֹׂק אֶת חֲבֵרוֹ אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא, שֶׁנֶּאֱמַר, לֹא תַעֲשֹׁק אֶת רֵעֲךָ. וְאֵיזֶהוּ עוֹשֶׁק. זֶה שֶׁבָּא מָמוֹן חֲבֵרוֹ לְיָדוֹ בְּרָצוֹן חֲבֵרוֹ, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּיָדוֹ הַלְוָאָה אוֹ שְׁכִירוּת, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְשַׁלֵּם לוֹ, אוֹ שֶׁהוֹחֲמוּ בְּלִבּוֹ וְשׁוּב, לֵךְ וָשׁוּב. וְכֵיוָן דִּכְתִיב רֵעֲךָ, אֵינוֹ אָסוּר בַּגּוֹי. וְהוּא שֶׁאֵין חִלּוּל הַשֵּׁם בַּדָּבָר, כְּגוֹן שֶׁלָּוָה מִגּוֹי וָמֵת, רַשַּׁאי לְכַחֵשׁ לִבְנוֹ, שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּבֵרוּר שֶׁהוּא מְשַׁקֵּר. אֲבָל כְּשֶׁהַגּוֹי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא מְשַׁקֵּר, אָסוּר, מִפְּנֵי חִלּוּל הַשֵּׁם. וְאַף בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ, אֵינוֹ רַשַּׁאי אֶלָּא לְהַפְקִיעַ הַלְוָאָתוֹ אוֹ שְׁאָר חוֹב שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ. אֲבָל חֵפֶץ שֶׁהוּא בְּעָיִן, אָסוּר לְכַפֵּר, שֶׁהֲרֵי זֶה הֲוֵי גָּזֵל מַמָּשׁ. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ קָנָה מִמֶּנּוּ חֵפֶץ, אָסוּר לְהַטְעוֹת אוֹתוֹ בְּחֶשְׁבּוֹן בִּנְתִינַת הַמָּעוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, וְחִשַּׁב עִם קוֹנֵהוּ, דְּמַיֵּרֵי בַּגּוֹי, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מַקְנֶה לוֹ הַחֵפֶץ אֶלָּא בְּעַד הַסְכוּם שֶׁהִשְׁתַּוּוּ. וְהַמַּטְעֶהוּ בְּחֶשְׁבּוֹן הַמָּעוֹת, הֲרֵי זֶה כְּגוֹנֵב אֶת הַחֵפֶץ וְלֹא כְּמַפְקִיעַ חוֹבוֹ. וַאֲפִלּוּ גְּנֵבַת דַּעַת שֶׁאֵין בָּהּ חֶסְרוֹן מָעוֹת, אָסוּר בְּמַשָּׂא וּמַתָּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי בְּסִימָן סג. וּמִכָּל מָקוֹם אִם הַגּוֹי טָעָה בְּעַצְמוֹ, מֻתָּר אִם לֹא יִהְיֶה חִלּוּל הַשֵּׁם בַּדָּבָר, שֶׁלֹּא יְוַדַּע לוֹ. וְנָכוֹן שֶׁיֹּאמַר לוֹ הַיִּשְׂרָאֵל, רְאֵה שֶׁעַל חֶשְׁבּוֹנְךָ אֲנִי סוֹמֵךְ.

כָּל הַחוֹמֵד בֵּיתוֹ אוֹ כֵּילָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ, אוֹ כָּל דָּבָר שֶׁאֵין בְּדַעַת חֲבֵרוֹ לְמָכְרוֹ, וְהוּא הִרְבָּה עָלָיו רֵעִים אוֹ שֶׁהִפְצִיר בּוֹ בְּעַצְמוֹ עַד שֶׁמָּכָרוֹ לוֹ, הֲרֵי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַחְמֹד. וּמִשָּׁעָה שֶׁנִּפְתָּה בְּלִבּוֹ וְחָשַׁב אֵיךְ יִקְנֶה חֵפֶץ זֶה, עָבַר בְּלֹא תִתְאַוֶּה, כִּי אֵין תַּאֲוָה אֶלָּא בַּלֵּב בִּלְבָד, וְהַתַּאֲוָה מְבִיאָה לִידֵי חְמוּד. וְהַקּוֹנֶה אֶת הַדָּבָר שֶׁהִתְאַוָּה לוֹ, עוֹבֵר בִּשְׁנֵי לָאוִין. וּלְכָךְ נֶאֱמַר, לֹא תַחְמֹד וְלֹא תִתְאַוֶּה.

מִצְוַת עֲשֵׂה עַל הַגּוֹזֵל לְהַחֲזִיר אֶת הַגְּזֵלָה עַצְמָהּ אִם הִיא בְּעֵינָהּ וְלֹא נִשְׁתַּנִּית, שֶׁנֶּאֱמַר, וְהֵשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזָל. וְהוּא הַדִּין לְגַנָּב. וְאֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּנְתִינַת דָּמִים, אֲפִלּוּ אִם כְּבָר נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים. אֲבָל אִם אָבְדָה אוֹ שֶׁנִּשְׁתַּנִּית בְּשִׁנּוּי שֶׁאֵינוֹ חוֹזֵר לְבְרִיָּתוֹ אוֹ שֶׁשְּׁקָעָהּ בַּבִּנְיָן, שֶׁיִּהְיֶה לוֹ הֶפְסֵד גָּדוֹל לִסְתֹּר אֶת הַבִּנְיָן, יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּנְתִינַת דָּמִים, כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה שָׁוֶה בִּשְׁעַת הַגְּזֵלָה. וְאִם הַגַּנָּב הוּא בְּמָקוֹם אַחֵר, אֵינוֹ צָרִיךְ לִשְׁלוֹחַ אֶת הַמָּעוֹת לִמְקוֹמוֹ, אֶלָּא מוֹדִיעוֹ שֶׁיָּבוֹא וְיִשַּׁלֵּם לוֹ. אִם מֵת הַגַּנָּב, יַחֲזִיר לְיוֹרְשָׁיו.

הַגּוֹזֵל אֶת הָרַבִּים, כְּגוֹן שֶׁהָיָה חָנְוָנִי וּמָדַד בְּמִדָּה חֲסֵרָה אוֹ שֶׁשָּׁקַל בְּמִשְׁקָל חָסֵר וְכַדּוֹמֶה, אוֹ שֶׁהָיָה מְמֻנֶּה בַּקָּהָל וְהֵקֵל עַל קְרוֹבָיו וְהִכְבִּיד עַל אֲחֵרִים, וְכֵן מִי שֶׁנָּטַל רִבִּית מֵרַבִּים, תְּשׁוּבָתוֹ קָשָׁה. לְפִיכָךְ יַעֲשֶׂה צָרְכֵי רַבִּים, שֶׁגַּם הַגַּנָּבִים יֵהָנוּ מֵהֶם. וּמִכָּל מָקוֹם לָאֵלֶּה שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁגָּזַל מֵהֶם, מְחֻיָּב לְהַחֲזִיר לָהֶם, וְאֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּמַה שֶּׁעָשָׂה צָרְכֵי רַבִּים.

אָסוּר לִקְנוֹת מֵהַגַּנָּב אוֹ מֵהַגַּזְלָן אֶת הַחֵפֶץ שֶׁגָּנַב אוֹ גָזָל. וְאֵין חִלּוּק בֵּין שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל אוֹ נָכְרִי, כִּי גַּם הַנָּכְרִי נִצְטַוָּה עַל אִסּוּר גְּנֵבָה וּגְזֵלָה אֲפִלּוּ מִנָּכְרִי חֲבֵרוֹ, וְהוּא מִשֶּׁבַע מִצְוֹת שֶׁנִּצְטַוּוּ עֲלֵיהֶם. וְעָוֹן גָּדוֹל הוּא לִקְנוֹת מִן הַגַּנָּב אוֹ מִן הַגַּזְלָן, שֶׁהֲרֵי הוּא מַחֲזִיק יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה. וְעַל זֶה נֶאֱמַר, חוֹלֵק עִם גַּנָּב שׂוֹנֵא נַפְשׁוֹ, וְגוֹרֵם לַגַּנָּב

שֶׁיִּגְנוֹב עוֹד גַּם גְּנֵבוֹת אֲחֵרוֹת, וְאִם לֹא יִמְצָא לוֹקֵחַ, לֹא יִגְנוֹב. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְהוֹלִיךְ אֶת הַגְּנֵבָה לְמָקוֹם שֶׁאֵין מַכִּירִין אוֹתוֹ, אֵין זֶה מָצוּי לוֹ כָּל כָּךְ. וְאִם הַקּוֹנֶה מִתְכַּוֵּן לְטוֹבַת הַבְּעָלִים לְהַחֲזִירוֹ לָהֶם כְּשֶׁיַּחֲזִירוּ לוֹ מְעוֹתָיו, מֻתָּר. וְדַוְקָא כְּשֶׁלֹּא הָיָה אֶפְשָׁרִי לַבְּעָלִים בְּעַצְמָם לְהַצִיל. וְכֵן אָסוּר לְקַבֵּל בְּפִקָּדוֹן דָּבָר שֶׁנִּרְאֶה שֶׁהוּא גָּנוּב אוֹ גָּזוּל.

אֲפִלּוּ לֶהָנוֹת שׁוּם הֲנָאָה מִן הַגְּנֵבָה אוֹ מִן הַגְּזֵלָה כָּל זְמַן שֶׁהִיא בְּיַד הַגַּנָּב אוֹ הַגַּזְלָן, אָסוּר. וַאֲפִלּוּ הֲנָאָה מֻעֶטֶת שֶׁגַּם בְּעָלֶיהָ לֹא הָיוּ מַקְפִּידִים עָלֶיהָ, כְּגוֹן חִלּוּף מַטְבְּעוֹת בְּשָׁוְיָן, אָסוּר בְּמָעוֹת גְּנוּבוֹת אוֹ גְּזוּלוֹת. וְכֵן לִכָּנֵס לְבֵית גָּזוּל, בַּחַמָּה מִפְּנֵי הַחַמָּה וּבַגְּשָׁמִים מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים, אוֹ לַעֲבוֹר בְּשָׂדֶה גְּזוּלָה, אָסוּר.

וְלָכֵן מִי שֶׁהוּא גַּנָּב אוֹ גַּזְלָן מְפֻרְסָם, שֶׁאֵין לוֹ מְלָאכָה אַחֶרֶת אֶלָּא זֹאת, וְכָל מְמוֹנוֹ בְּחֶזְקַת גָּנוּב אוֹ גָּזוּל, אָסוּר לֶהָנוֹת מִמֶּנּוּ, וְאָסוּר לְעָנִי לָקַחַת מִמֶּנּוּ צְדָקָה.

וְכֵן אִם אֶחָד רוֹצֶה לִמְכֹּר אֵיזֶה חֵפֶץ שֶׁנִּרְאֶה שֶׁהוּא גָּנוּב, כְּגוֹן שׁוֹמְרֵי פֵּרוֹת שֶׁמּוֹכְרִים פֵּרוֹת בְּמָקוֹם צָנוּעַ, אוֹ מוֹכֵר אַחֵר שֶׁנּוֹשֵׂא אֵיזֶה דָּבָר בְּהַצְנֵעַ לְמָכְרוֹ, אוֹ שֶׁאוֹמֵר לְהַקּוֹנֶה, הַטְמֵן, אָסוּר לִקְנוֹת. וַאֲפִלּוּ לִקְנוֹת מֵאִשָּׁה אֵיזֶה דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ שֶׁהִיא מוֹכֶרֶת שֶׁלֹּא מִדַּעַת בַּעְלָהּ, אוֹ לִקְנוֹת מֵאִישׁ דָּבָר מִתַּכְשִׁיטֵי הָאִשָּׁה וּמַלְבּוּשֶׁיהָ, שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ שֶׁהוּא מוֹכְרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעַת אִשְׁתּוֹ, אָסוּר.

מִי שֶׁנִּתְחַלְּפוּ לוֹ כֵּלָיו בְּבֵית הַמִּשְׁתֶּה וְכַדּוֹמֶה, הֲרֵי זֶה לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלִים אֵלּוּ שֶׁבָּאוּ לְיָדוֹ וְאֵינָם שֶׁלּוֹ. וּכְשֶׁיָּבוֹא בַּעַל הַחֵפֶץ, צָרִיךְ לְהַחֲזִירוֹ לוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁהַחֵפֶץ שֶׁלּוֹ נֶאֱבָד. וְכֵן כּוֹבֶסֶת הַמְכַבֶּסֶת לְרַבִּים וְהֵבִיאָה לוֹ חָלוּק שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ, אָסוּר לְלָבְשׁוֹ, אֶלָּא צָרִיךְ לְהַחֲזִירוֹ לִבְעָלָיו, וְאַף עַל פִּי שֶׁשָּׁלּוֹ נֶאֱבָד. אַךְ אִם מָנָּח אֶצְלוֹ יָמִים רַבִּים, עַד שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא חָקְרוּ הַבְּעָלִים בֵּינְתַיִם אַחַר שֶׁלָּהֶם, אָז מֻתָּר לוֹ לְלָבְשׁוֹ, כִּי מִסְתָּמָא סִלְּקָה הַכּוֹבֶסֶת אֶת בְּעָלָיו וְשִׁלְּמָה בְּעַד הֶחָלוּק הַזֶּה.

אָסוּר לֶהָנוֹת מִשּׁוּם דָּבָר שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ. אַף עַל פִּי שֶׁבָּרוּר לוֹ שֶׁכְּשֶׁיְּדַע לִבְעָלָיו יִשְׂמְחוּ וְיָגִילוּ מִפְּנֵי אַהֲבָתָם אוֹתוֹ. מִכָּל מָקוֹם אָסוּר. לְפִיכָךְ הַנִּכְנָס לְפַרְדֵּס אוֹ לְגִנַּת חֲבֵרוֹ, אָסוּר לוֹ לִלְקֹט פֵּרוֹת שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַבְּעָלִים. אַף עַל פִּי שֶׁבַּעַל הַפַּרְדֵּס וּבַעַל הַגִּנָּה אוֹהֲבוֹ וְרֵעוֹ אֲשֶׁר כְּנַפְשׁוֹ, וּבְוַדַּאי יִשְׂמַח וְיָגִיל כְּשֶׁיְּדַע לוֹ שֶׁנֶּהֱנָה זֶה מִפֵּרוֹתָיו, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁעַכְשָׁו אֵינוֹ יוֹדֵעַ מִזֶּה, הֲרֵי הוּא נֶהֱנֶה בְּאִסּוּר. וְצָרִיךְ לְהַזְהִיר לָרַבִּים, שֶׁנִּכְשָׁלִין בָּזֶה מֵחֲמַת חֶסְרוֹן יְדִיעָה.

וּמִכָּל מָקוֹם מֻתָּר לְבֶן בֵּיתוֹ שֶׁל אָדָם לִתֵּן פְּרוּסָה לְעָנִי אוֹ לִבְנוֹ שֶׁל אוֹהֲבוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, לְפִי שֶׁכָּךְ נָהֲגוּ בַּעֲלֵי הַבָּתִּים. וְאֵין זֶה נִקְרָא שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַבְּעָלִים, כֵּיוָן שֶׁכָּךְ נָהֲגוּ, וְהַבְּעָלִים יוֹדְעִין מִזֶּה הַמִּנְהָג. וּמִטַּעַם זֶה, מֻתָּר לְקַבֵּל צְדָקָה מִן הַנָּשִׁים דָּבָר מֻעָט שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַבְּעָלִים, הוֹאִיל וְדַרְכָּן בְּכָךְ, וְיוֹדְעִין הַבְּעָלִים שֶׁדַּרְכָּן בְּכָךְ. וְכֵן בְּפַרְדֵּס, אִם הוּא רָגִיל בּוֹ לֶאֱכֹל מִפֵּרוֹתָיו מִדַּעַת הַבְּעָלִים, מֻתָּר. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

הַמּוֹצֵא פֵּרוֹת בַּדֶּרֶךְ תַּחַת אִילָן שֶׁהוּא נוֹטֶה עַל הַדֶּרֶךְ, אִם הֵם פֵּרוֹת שֶׁדַּרְכָּן לִפּוֹל מִן הָאִילָן וּבִנְפִילָתָם הֵם נִמְאָסִים, אוֹ אֲפִלּוּ אֵינָם נִמְאָסִים אֶלָּא שֶׁרֹב הָעוֹבְרִים שָׂמָּה הֵמָּה גוֹיִם, אוֹ שֶׁהֵם פֵּרוֹת שֶׁדֶּרֶךְ הַבְּהֵמוֹת לֶאֱכֹל אוֹתָם, וְהֵן עוֹבְרוֹת דֶּרֶךְ שָׁם, הֲרֵי הַבְּעָלִים כְּבָר נִתְיָאֲשׁוּ מֵהֶם וּמֻתָּרִים. אֲבָל אִם הֵם פֵּרוֹת שֶׁאֵינָם נִמְאָסִים בִּנְפִילָתָם, וְרֹב הָעוֹבְרִים שָׂמָּה הֵמָּה יִשְׂרְאֵלִים, אֲסוּרִים מִשּׁוּם גָּזֵל. וְאִם הֵם שֶׁל יְתוֹמִים קְטַנִּים, אֲסוּרִים בְּכָל עִנְיָן, כִּי הַקְּטַנִּים, אֵין הַיֵּאוּשׁ וְהַמְּחִילָה שֶׁלָּהֶם כְּלוּם

דִּינָא דְּמַלְכוּתָא דִּינָא.